

Projecte de Gestió de l'Agència Menorca Talaiòtica 2023-2028

Antoni Ferrer Rotger

ESTRUCTURA DEL PROJECTE

1. PRESENTACIÓ I MARC CONCEPTUAL DEL PROJECTE	3
2. ANÀLISI DE LA SITUACIÓ ACTUAL	4
2.1. La candidatura a patrimoni mundial	4
2.2. Escenari institucional i organitzatiu: el model de gestió del patrimoni	6
2.3. Diagnosi dels béns de la Menorca Talaiòtica	11
2.3.1. L'estat de conservació	11
2.3.2. La recerca científica	12
2.3.3. La difusió dels coneixements	14
3. OBJECTIUS, LÍNIES ESTRATÈGIQUES D'ACTUACIÓ I INDICADORS D'AVUACIÓ	15
3.1. Eixos principals	15
3.2. Objectius específics, línies d'actuació i indicadors d'avaluació	15
a. <i>Eix transversal</i>	15
b. <i>Gestió i organització</i>	19
c. <i>Conservació</i>	23
d. <i>Recerca</i>	24
e. <i>Participació</i>	27
f. <i>Divulgació i comunicació</i>	28
4. CONCLUSIÓ: ELS REPTES PER ALS PROPERS CINQ ANYS	30

1. PRESENTACIÓ I MARC CONCEPTUAL DEL PROJECTE

L'Agència Menorca Talaiòtica té com a finalitat *“assegurar la gestió, la conservació i la difusió del bé proposat com a Patrimoni Mundial i assegurar-ne la transferència a les noves generacions, comptant amb la participació de tota la societat menorquina”*.¹

En aquest document s'hi plantegen les línies estratègiques per als propers cinc anys en aquests àmbits; així com els objectius concrets, la forma d'assolir-los i els sistemes d'avaluació per a mesurar el grau d'acompliment aconseguit.

El present projecte sorgeix de l'interès científic de l'autor per la prehistòria de Menorca, però sobretot de la seva vinculació emocional amb el patrimoni prehistòric de l'illa, que l'ha portat a dedicar-se professionalment, al llarg dels darrers divuit anys, a la seva investigació, conservació, difusió i gestió. No obstant, aquest document compta amb uns fonaments molt més sòlids que l'experiència personal de l'autor. Aquests estan formats per la feina de gestió realitzada des del Consell Insular de Menorca (CIME) durant les darreres dècades, així com pels treballs d'investigació i difusió desenvolupats pels museus de l'illa i altres institucions de recerca, i per la tasca de sensibilització i implicació social portades a terme pel teixit associatiu menorquí. Va ser l'any 1991, ja fa més de trenta anys, quan el Consell Insular de Menorca, encara sense competències formals en matèria de patrimoni, es va començar a fer càrrec dels jaciments arqueològics. No obstant, ja abans d'aquell any eren les institucions menorquines les que tenien cura del llegat prehistòric: els ajuntaments dedicaven una petita partida del seu pressupost a la neteja i manteniment dels monuments, i el Museu de Menorca (depenent funcionalment del Govern de les Illes Balears) realitzava el control d'aquests treballs i supervisava les excavacions arqueològiques d'urgència.²

L'esperit del projecte constitueix la continuació lògica de tota la feina que va fer possible plantejar la candidatura a patrimoni mundial i de tota la labor realitzada durant la preparació i defensa de l'expedient. És imprescindible basar-se en l'experiència adquirida amb la gestió del patrimoni menorquí, però també mirar més enllà i prendre exemple de les solucions exitoses aplicades a altres indrets. Durant els propers anys, en un món interconnectat i interdependent i amb un context internacional cada vegada més imprevisible, serà necessari trobar noves fórmules o adaptar-ne de ja existents en l'àmbit de la gestió del patrimoni.

Menorca és un territori insular, amb tots els avantatges i inconvenients que açò implica, però no és en absolut, ni hem de pretendre que ho sigui, un entorn aïllat. En aquest sentit, és necessari potenciar la tímida difusió cap a l'exterior, en l'àmbit científic, que s'ha produït al llarg dels darrers anys. L'excepcional prehistòria de Menorca ha de ser reconeguda al món acadèmic internacional, tal i com ho són les de Malta, Xipre o altres illes mediterrànies. Aquest fet ha d'anar lligat a la captació d'equips humans i recursos econòmics externs. No obstant, caldrà tenir cura que no es

¹ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Preàmbul.

² Rita, C. (2011): La gestió del patrimoni arqueològic: l'exemple de Torre d'en Galmés, a J. Gual (coord.): *III Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears*. Llibres del Patrimoni Històric i Cultural. Consell Insular de Menorca, Maó. 253-261.

reproduïx, a petita escala, allò que s'ha anomenat *colonialisme científic*,³ i que implica que el coneixement es construeix i difon al marge de la població local de la regió en la qual s'han recollit les dades. En aquest sentit, la nostra illa compta amb una llarga història d'investigació arqueològica impulsada per institucions locals (Museu de Menorca, UIB, IME) que ha de tenir garantida la seva continuïtat en el futur. De forma relacionada, la creixent sensibilització de la població menorquina envers el seu patrimoni històric ha de ser potenciada, com a requisit indispensable per a la correcta conservació de la riquesa arqueològica de l'illa.

Es tracta, per tant, d'obrir al món la porta del patrimoni de Menorca, però refermant al mateix temps els estrets vincles que el lliguen amb els menorquins.

Allò que es planteja en aquest document és ambiciós però realitzable, ja que està redactat des del coneixement sobre el terreny de la realitat illenca. L'autor del projecte disposa d'aptituds útils per a assolir els objectius plasmats en aquest document: arrelament al territori, estimació per l'illa i el seu patrimoni natural i arqueològic, esperit de compromís, sentit de la responsabilitat, bona actitud per a treballar en equip, caràcter dialogant i capacitat creativa a l'hora de trobar solucions a nous problemes. Cal destacar, per altra banda, que l'autor del projecte va ser l'ideòleg científic de l'actual expedient de la candidatura, que reorienta l'anterior document, negativament valorat per part d'ICOMOS. Tot i que l'informe definitiu referent al nou document encara no ha estat enviat per ICOMOS, el desenvolupament de la missió d'avaluació *in situ* (5-9 d'octubre de 2021) i de la reunió de defensa de la candidatura davant del panell d'ICOMOS internacional a París (26 de novembre de 2021) permet deduir que el nou expedient ha estat valorat de forma positiva per aquest organisme.

2. ANÀLISI DE LA SITUACIÓ ACTUAL

2.1. La candidatura a patrimoni mundial

La candidatura de la Menorca Talaiòtica a patrimoni mundial ha tingut un recorregut llarg, tot i que no excepcional dins de la dinàmica general d'aquests processos. El 2009, l'Institut Menorquí d'Estudis (IME) acorda impulsar la candidatura, i un any després el Ple del Consell Insular de Menorca aprova per unanimitat l'inici dels tràmits per formalitzar-la. El 2013 es produeix la inscripció a la llista indicativa del Ministeri de Cultura, i el 2015 la Menorca Talaiòtica esdevé candidata oficial de l'Estat espanyol. L'entrega del primer expedient a la UNESCO va tenir lloc el febrer de 2016, i el gener de 2017 es reben les primeres esmenes d'ICOMOS al document. El maig de 2017 ICOMOS emet un informe definitiu, amb caràcter negatiu, sobre l'expedient. El juliol d'aquell mateix any, al 41è Comitè de Patrimoni Mundial, la UNESCO va posposar la declaració de Menorca Talaiòtica, seguint el criteri plantejat al document d'ICOMOS. Aquest informe feia un sèrie de recomanacions: reformular la candidatura per tenir en compte el paisatge que envolta els jaciments prehistòrics i no només els monuments; elaborar i aprovar un pla de gestió del patrimoni mundial

³ De Vos, A. (1 de juliol de 2020): The Problem of 'Colonial Science'. *Scientific American*. <https://www.scientificamerican.com/article/the-problem-of-colonial-science/>

menorquí; crear una estructura de gestió específica, diferenciada del Servei de Patrimoni; i crear un fòrum de propietaris i gestors de jaciments de titularitat privada.

El replantejament, per part del Consell Insular, va començar de forma immediata i, avui dia, la nova candidatura ha complert tots els tràmits i ja està avaluada: consisteix en nou components o àrees territorials que inclouen monuments i el seu paisatge associat.

Per altra banda, el juliol de 2021 el Consell Insular va aprovar el Pla de Gestió de Menorca Talaiòtica (en endavant, en aquest document, Pla de Gestió MT), que conté la programació de feina a fer durant la propera dècada, i ja es troba plenament vigent i operatiu. L'objectiu principal del Pla de Gestió MT és establir els mecanismes necessaris per preservar el valor universal excepcional i les condicions d'autenticitat i integritat del bé, així com reforçar el vincle del patrimoni amb la comunitat local.

L'agost del 2021 es va fundar el Fòrum de Titulars i Gestors Menorca Talaiòtica, que ha començat a aplegar els titulars i gestors dels jaciments privats.

Finalment, el desembre de 2022 el Consell va posar en marxa l'Agència Menorca Talaiòtica (en endavant en aquest document, Agència MT), que és l'estructura encarregada de gestionar el Patrimoni Mundial a Menorca. Des llavors ençà s'han anat posant en marxa els seus òrgans de participació (consell científic, consell social) i els òrgans de govern (consell rector i comissió executiva).

El nou expedient es fonamenta en la integració i relació harmoniosa dels monuments prehistòrics en l'entorn natural de l'illa, i s'articula en nou àrees territorials o components, que inclouen 280 jaciments d'època prehistòrica. Açò representa el 21 % dels llocs arqueològics de Menorca i una superfície de 3.527 ha. Aquests components mostren les restes més destacades des de l'aparició de les construccions ciclòpies (cap al 1600 aC) fins a l'ocàs de la cultura talaiòtica amb l'inici de la romanització, al voltant de l'any 123 aC. Menorca Talaiòtica constitueix, per tant, una expressió única d'arquitectura ciclòpia integrada en el paisatge viu del present, un testimoni excepcional i ben conservat d'una cultura desapareguda.

La nova candidatura compleix, així, els següents criteris de la llista establerta per UNESCO:

- *Criteri III:* Aportar un testimoni únic o almenys excepcional sobre una tradició cultural o una civilització viva o desapareguda.
- *Criteri IV:* Ser un exemple eminentment representatiu d'un tipus de construcció o conjunt arquitectònic o tecnològic, o de paisatge que il·lustri un o diversos períodes significatius de la història humana.

Actualment, per tant, la candidatura de la Menorca Talaiòtica es troba en la seva fase final. Les circumstàncies internacionals no van permetre la celebració de la 45ena reunió del Comitè de Patrimoni Mundial de la UNESCO, que s'havia de celebrar a la ciutat russa de Kazan, sota presidència de Rússia, entre el 19 i el 30 de juny del 2022, i en la qual s'havia de plantejar la inscripció de la Menorca Talaiòtica a la llista de patrimoni mundial. Després d'uns mesos d'incertesa, la situació es va desbloquejar: la propera reunió del comitè tindrà lloc a Riad, Arabia Saudita, entre el 10 i el 25 de setembre d'enguany. L'informe final d'ICOMOS sobre les candidatures es transmet als estats proponentes sis setmanes abans de la data de la reunió.

Malgrat tot, no es pot descartar que, en aquest cas, l'informe sigui remès amb més antelació, atès que aquest document estava ja elaborat per a la reunió de 2022 a Kazan, que no es va arribar a celebrar. Tot i que les perspectives de la valoració d'ICOMOS sobre l'expedient de la Menorca Talaiòtica són bones, d'acord amb els resultats de la missió d'avaluació *in situ* (octubre de 2021) i de la reunió a París (novembre 2022), no es pot descartar completament cap escenari.

2.2. Escenari institucional i organitzatiu

La gestió dels béns arqueològics de Menorca és responsabilitat del Consell Insular de Menorca per delegació de competències del Govern Balear, des de l'any 1994. El principal instrument de gestió del patrimoni històric de l'illa són els Plans Insulars de Gestió del Patrimoni Històric. La Llei 12/1998 del patrimoni històric de les Illes Balears estableix que els plans de gestió del patrimoni històric han de ser bianuals i es defineixen com "un conjunt d'actuacions i prioritats de l'acció pública destinades a ordenar i facilitar els treballs preventius, la intervenció, la conservació i la difusió". Fins avui dia s'han aprovat sis plans de gestió.

Actualment, el Servei de Patrimoni del Consell Insular de Menorca té atribuïdes les següents funcions en relació al tema que ens ocupa:⁴

- Desenvolupament dels instruments legals de gestió i protecció.
- Control i policia del patrimoni (lluita contra l'espoli en zona terrestre i marítima, sancions...).
- Inspecció i control de la realització d'obres en àrees d'interès arqueològic.
- Autorització d'excavacions, restauracions i altres intervencions a jaciments arqueològics.
- Convocatòria d'ajudes a les excavacions arqueològiques programades, la investigació en general, les publicacions científiques, la restauració de béns i les activitats de divulgació.
- Manteniment i conservació, mitjançant un contracte a una empresa externa que disposa d'experts en conservació del patrimoni arqueològic i un servei d'inspecció.
- Manteniment de la base de dades i del sistema d'informació sobre el patrimoni arqueològic de l'illa.
- Promoure la investigació, conservació i divulgació del patrimoni històric.

El Consell Insular de Menorca disposa de personal propi destinat a la gestió del patrimoni arqueològic, que forma part del Departament de Cultura, Educació, Joventut i Esports (en endavant en aquest document DCEJE) i de la Fundació de Foment del Turisme de Menorca (en endavant en aquest document FFTM), una entitat amb autonomia respecte al CIME. La FFTM gestiona les visites a diferents monuments, entre ells sa Naveta des Tudons i el poblat talaiòtic de Torre d'en Galmés, que formen part dels components de la Menorca Talaiòtica.

⁴ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 33.

Actualment, entre el CIME i la FFTM es dediquen els següents recursos humans a la gestió del patrimoni històric integrant de la Menorca Talaiòtica:⁵

Institució	Càrrec	% de jornada laboral
DCEJE	1 directora insular de Cultura i Patrimoni	5%
DCEJE	1 tècnic cap de servei de protecció del patrimoni	50%
DCEJE	1 tècnic inspector de patrimoni	50%
DCEJE	1 tècnica de gestió	10%
DCEJE	1 administratiu	5%
DCEJE	1 secretari del conseller	5%
DCEJE	1 auxiliar administratiu	20%
DCEJE	1 vigilant de patrimoni	50%
DCEJE	1 vigilant de patrimoni ⁶	35%
FFTM	2 informadors Naveta des Tudons i Torre d'en Galmés (de març a novembre)	100%
FFTM	2 informadors Naveta des Tudons i Torre d'en Galmés (de maig a octubre)	100%
FFTM	1 informador Centre d'Interpretació de Torre d'en Galmés	100%
FFTM	3 informadors/corretorns (2 dies a la setmana de maig a octubre)	100%
FFTM	1 persona de manteniment	25%
FFTM	1 tècnic de gestió ⁷	42%

A més, el Consell Insular de Menorca té externalitzats certs serveis, com el manteniment i la neteja dels jaciments arqueològics i la gestió de la web i de les xarxes socials associades a Menorca Talaiòtica. A través del primer dels dos contractes, el CIME assumeix el manteniment de 57 béns patrimonials, 44 dels quals són jaciments arqueològics d'època prehistòrica. D'aquests, 21 es troben dins de components de la Menorca Talaiòtica.⁸ Cada ajuntament de l'illa aporta recursos econòmics per executar aquest contracte, que se sumen al pressupost del CIME.

⁵ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 34.

⁶ Segons l'Acord del Consell Executiu del Consell Insular de Menorca de data 14 de novembre de 2022, relatiu a l'aprovació de la modificació del catàleg de llocs de feina del Consell Insular de Menorca (Exp. 0602-2022-000006) els vigilants de patrimoni passen a ser inspectors de patrimoni. Per altra banda, la Llei 3/2023, de 17 de febrer, de Menorca Reserva de Biosfera (Títol VII, article 86) especifica que el personal funcionari que ocupi llocs de treball que tinguin atribuïdes funcions en matèria d'inspecció tenen el caràcter d'agent de l'autoritat als efectes del que preveu la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques. Aquest canvi contribuirà a fer molt més eficients les feines d'inspecció i salvaguarda.

⁷ Al Pla de Gestió MT hi consta una tècnica arqueòloga, però aquesta persona es va jubilar recentment i la seva plaça no ha estat coberta. Les seves funcions les ha assumit un tècnic de gestió, no especialitzat en patrimoni arqueològic.

⁸ Plec tècnic per a la contractació dels serveis per a la neteja, el manteniment i la instal·lació de plafons informatius a béns integrants del patrimoni històric de Menorca (publicat el 27-12-2022).

Per altra banda, l'illa compta, de forma permanent, amb agents del *Servei de Protecció de la Naturalesa de la Guàrdia Civil (SEPRONA)*.

Així mateix, Menorca compta amb vuit Agents de Medi Ambient dependents del Govern de les Illes Balears i un Agent de Medi Ambient dependent del Consell Insular. Tot i que el patrimoni històric no entra directament dins de les seves competències, es tracta de funcionaris que recorren tot el territori illenc i, per tant, també els components de la Menorca Talaiòtica.

El creixement de l'Agència MT, per tant, s'haurà d'integrar en aquesta estructura preexistent, d'una manera que permeti optimitzar els recursos econòmics i humans dedicats a la gestió i conservació del patrimoni històric de l'illa.

Pel que fa al personal propi de l'Agència MT, actualment s'està treballant per dotar una plaça d'administratiu, a través d'un procés de mobilitat interna del CIM⁹ i, a través del procés en el qual s'insereix aquest projecte, es cobrirà en breu la plaça de director.

És necessari tenir en compte, per altra banda, que els estatuts de l'Agència MT estableixen que els funcionaris del Consell Insular de Menorca adscrits al Servei de Patrimoni Històric del CIM que compleixen les funcions atribuïdes a l'Agència MT, i també altres funcions auxiliars que hi són vinculades, poden ser adscrits a l'Agència MT mitjançant una resolució del conseller o consellera competent en matèria de serveis generals.¹⁰ El personal de la FFTM, en canvi, no pot ser transferit de forma senzilla, ja que la fundació té personalitat jurídica pròpia i independent.¹¹

El darrer Pla Insular de Gestió del Patrimoni Històric aprovat, corresponent al període 2019-2020, no recull encara cap menció a l'Agència MT,¹² ja que quan es va redactar aquesta era només un projecte sense acabar de definir. Després d'aquell pla no se n'ha aprovat cap altre, tot i que n'hi ha un, corresponent al bienni 2022-2023, en procés d'aprovació.

És necessari esmentar també que el Consell Insular de Menorca compta amb els plans directors dels jaciments de Torre d'en Galmés i de Son Catlar, redactats l'any 2019. Tots dos documents desenvolupen un diagnòstic complet de dos dels assentaments més importants de la Menorca Talaiòtica, essent tots dos de titularitat pública, i fixen una planificació d'actuacions per a la millora de les seves diferents dimensions: conservació, difusió, recerca, etc.

L'Agència MT gaudeix d'autonomia administrativa i econòmica, i s'estructura a partir dels següents càrrecs i òrgans:¹³

⁹ Acord del Consell Executiu del Consell Insular de Menorca de data 28 de març de 2022, relatiu a l'aprovació de les bases i la convocatòria per al proveïment del lloc d'administratiu de l'Agència Menorca Talaiòtica.

¹⁰ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Disposició addicional segona. Règim d'adscripció del personal

¹¹ Edicte d'aprovació definitiva de la modificació dels estatuts de la Fundació Destí Menorca, que passa a denominar-se Fundació Foment del Turisme de Menorca (19 de juny de 2015).

¹² VI Pla Insular de Gestió del Patrimoni Històric 2019-2020. Consell Insular De Menorca

¹³ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Capítol II, article 7

- a) Presidència, que correspon a la persona que ocupi la Presidència del Consell Insular de Menorca o, per delegació, al conseller o consellera competent en matèria de patrimoni històric.
- b) Vicepresidència, que correspon al conseller o consellera competent en matèria de patrimoni històric o al director o directora insular corresponent, si el conseller o consellera ocupa la presidència.
- c) Consell Rector, que és l'òrgan encarregat d'aprovar les actuacions de l'Agència MT i està format pels seus càrrecs interns, representants institucionals, càrrecs tècnics i representants del Consell Científic i del Consell Social de l'Agència MT.
- d) Comissió Executiva, encarregada de l'administració ordinària i formada pels càrrecs interns de l'Agència MT, el cap del Servei de Patrimoni Històric del CIME i la persona que ocupi la direcció de l'Agència Reserva Biosfera.
- e) Consell Científic, òrgan bàsicament assessor, format per els càrrecs interns de l'Agència MT i un conjunt nombrós de persones vinculades a l'àmbit científic.
- f) Consell Social, òrgan consultiu format per els càrrecs interns de l'Agència MT i representants de partits polítics, d'entitats cíviques, d'empreses, d'associacions d'interès econòmic, empresarials o sindicals i d'institucions educatives i culturals.
- g) Direcció, ocupada per una persona seleccionada, atenent els principis de mèrit, capacitat i formació acadèmica adequada. El director és, en darrera instància, qui proposa les actuacions de l'Agència MT, però no té dret a vot al Consell Rector ni a la Comissió Executiva.

Les finalitats més destacades de l'Agència MT són:¹⁴

- Preservar els atributs que sustenten el valor universal excepcional del bé i els seus components, incloent-hi tant els monuments arqueològics com els seus paisatges associats.
- Tutelar el conjunt d'atributs representatius de tota la Menorca talaiòtica, especialment els inclosos a la zona buffer o zona d'amortiment.
- Impulsar i portar a terme els objectius inclosos en l'expedient i en el Pla de Gestió MT.
- Gestionar, conservar, restaurar, difondre i investigar el patrimoni prehistòric de Menorca i especialment, però no només, els atributs arqueològics que conformen els components de Menorca Talaiòtica.
- Aplicar els criteris inclosos en la Convenció del Patrimoni Natural i Cultural de la UNESCO en la gestió dels béns arqueològics de Menorca.
- Tenir com a referents la Carta ICOMOS per a la interpretació i la presentació dels jaciments del patrimoni cultural, així com el document "*Salalah guidelines for the Management of Public Archaeological sites*", d'ICOMOS.

¹⁴ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Capítol I, article 2

- Establir compromisos i acords entre les diferents administracions, amb els titulars dels béns del patrimoni arqueològic prehistòric de Menorca i amb les altres entitats públiques i privades, de cara a una bona gestió dels béns arqueològics.
- Estimular el compromís institucional i social amb la declaració de Menorca Talaiòtica com a patrimoni mundial.
- Col·laborar amb els òrgans competents del Consell Insular de Menorca en la gestió, la conservació, la difusió i la investigació del paisatge i del patrimoni prehistòric.
- Fomentar el desenvolupament socioeconòmic sostenible del patrimoni arqueològic.

Per tal d'assolir els fins abans esmentats, l'Agència MT té les funcions següents, sempre dins de l'àmbit competencial abans definit:¹⁵

- Elaborar i elevar propostes als diferents òrgans del Consell Insular de Menorca.
- Promoure la investigació, la conservació, la difusió, la restauració i la formació.
- Dur a terme totes les accions incloses en el Pla de Gestió MT.
- Articular i executar propostes de gestió sostenible.
- Impulsar la participació social i empresarial.
- Fomentar la cooperació, la formació i la investigació científica.
- Supervisar els programes de conservació, investigació i difusió.
- Conservar el paisatge que envolta els béns arqueològics prehistòrics.
- Qualsevol altra activitat dins del marc de les competències del Consell Insular de Menorca que aquest vulgui atribuir a l'Agència MT per al compliment dels seus objectius, sempre en el marc de la gestió del patrimoni historicoartístic i cultural.
- En general, totes aquelles altres activitats i actuacions en matèria de gestió del patrimoni arqueològic prehistòric atribuïdes al Consell Insular de Menorca.

Les competències potencials de l'Agència MT són, per tant, molt àmplies. En aquest projecte es portarà a terme una proposta per tal de definir quines competències concretes ha d'assumir l'Agència MT i quines ha de conservar el Servei de Patrimoni.

L'Agència MT disposa d'un pressupost propi per portar a terme totes les funcions que té atribuïdes, que haurà de ser aprovat cada any pel CIME, d'acord amb a una proposta del Consell Rector de l'Agència MT, derivada de l'avantprojecte elaborat per la Direcció. Aquest pressupost anual ha de permetre donar compliment al Pla de Gestió MT. A banda dels recursos assignats pel CIME, els estatuts de l'Agència MT obren la possibilitat que aquesta es nodreixi també dels beneficis derivats de l'explotació de serveis i venda de marxandatge, així com de possibles acords de patrocini i mecenatge amb el sector privat.¹⁶ El pressupost per al 2023 és de 1.770.321,29 €, un milió d'euros dels quals corresponen a intervencions d'investigació i

¹⁵ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Capítol I, article 3

¹⁶ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Capítol III, articles 17 i 18

restauració a Torre d'en Galmés i Trepucó, finançades pel Ministeri de Cultura, amb càrrec als Pressupostos Generals de l'Estat de 2022.

És necessari tenir en compte també, en aquest resum del panorama organitzatiu, el Fòrum de Titulars i Gestors, que és una entitat de dret privat que acull tots els propietaris i gestors dels llocs inclosos en la Menorca Talaiòtica, i es concep com un òrgan consultiu que delibera sobre temes que tenen un interès general, relacionats amb la gestió dels béns.

Pel que fa als béns de titularitat privada, s'ha de fer referència també als Contractes Programa i els Contractes de Custòdia.¹⁷ Els primers afecten els jaciments amb una gestió privada, els propietaris dels quals podran signar un contracte amb l'Agència MT i l'ens de gestió (si no és el mateix que els propietaris) per regular els termes de l'explotació cultural i científica, així com els drets als quals tenen accés. Els Contractes de Custòdia estan pensats per aquells béns de titularitat privada que no siguin objecte d'una explotació directa, i regularan les obligacions dels propietaris en relació amb la custòdia, la conservació i la difusió dels béns, així com les contraprestacions que poden rebre.

Tal i com s'ha exposat a l'apartat 2.1. d'aquest document, l'actual candidatura a patrimoni mundial s'articula en nou components de gran extensió territorial. Aquest fet marca un punt d'inflexió en el model de gestió del patrimoni històric menorquí, ja que el paisatge d'aquests components, i fins a cert punt el de les zones d'amortiment, comença a ser considerat com a part del patrimoni històric. En aquest sentit, s'ha de destacar que la revisió del Pla Territorial Insular de Menorca, actualment en aprovació inicial (16-1-2021) estableix la condició d'àrea d'interès paisatgístic per a tots els sòls dels components del bé proposat, amb la finalitat de garantir-ne la integritat visual i funcional del paisatge agroarqueològic.¹⁸ Per altra banda, la Llei de Reserva de Biosfera reforça la capacitat del CIME per a la protecció del paisatge.¹⁹

2.3. Diagnosi dels béns de la Menorca Talaiòtica

2.3.1. L'estat de conservació

L'estat de conservació dels béns integrants de la Menorca Talaiòtica és, en general, bo, tant pel que fa al territori que forma els components com en allò que respecta als jaciments arqueològics.

No obstant, existeixen actualment una sèrie d'amenaques a tenir en compte:

- Creixement de la vegetació natural, especialment ullastres i llentiscles, que poden malmetre les estructures arquitectòniques amb les seves arrels. En aquest sentit, els recursos destinats a les tasques de manteniment són actualment insuficients.

¹⁷ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàgs. 94 i 96.

¹⁸ Revisió del Plan Territorial Insular De Menorca. Memoria. Documento de Aprobación Inicial. Pàg. 307.

¹⁹ Llei 3/2023, de 17 de febrer, de Menorca Reserva de Biosfera (Capítol I, article 23)

- Processos erosius, que poden danyar els estrats arqueològics en alguns jaciments concrets.
- Processos de filtració d'aigües pluvials, en el cas de cavitats artificials, excavades a la roca.
- Presència de diàclasis en alguns blocs de pedra que formen part d'estructures ciclòpies, i que poden implicar a llarg termini la fragmentació dels carreus.
- Actes vandàlics. Tot i que aquests són poc habituals, poden tenir un gran impacte, com ho demostren les pintades realitzades a sa Naveta des Tudons el 2018.
- Espoli de restes arqueològiques. Es tracta d'una activitat de la qual es documenten evidències, de forma esporàdica, en alguns jaciments.
- Excessiva pressió humana sobre els jaciments. Constitueix una amenaça potencial, tot i que el Pla de Gestió MT determina que fins i tot els jaciments més visitats es troben encara lluny del límit de la seva capacitat de càrrega.²⁰
- Canvis en els usos dels terrenys que formen els components. La major part dels components de la candidatura engloben principalment propietats de més de 100 ha. Alguns d'ells inclouen també propietats d'entre 20 i 100 ha, mentre que les propietats de menors dimensions constitueixen una part ínfima dels components. Aquest fet no és casual, ja que les finques de grans dimensions són, en general, aquelles que han pogut mantenir de forma rendible l'explotació agro-ramadera dels terrenys. Aquesta continuïtat en els usos tradicionals del territori ha permès una millor conservació del paisatge i el patrimoni arqueològic, de forma que canvis dràstics en aquests usos posarien en perill els valors associats als components. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte la revisió del Pla Territorial Insular de Menorca (en aprovació inicial del 2021) estableix la condició d'àrea d'interès paisatgístic per a tots els sòls dels components del bé proposat, amb la finalitat de garantir-ne la integritat visual i funcional del paisatge agroarqueològic.

2.3.2. La recerca científica

Actualment existeixen a Menorca una quantitat elevada, en relació a les dimensions i la població de l'illa, de projectes d'investigació arqueològica. Aquesta dinàmica, tanmateix, té un origen recent. A principis de la dècada dels 2000, es pot dir que existia només un projecte d'intervenció arqueològica amb un plantejament a llarg termini (desenvolupat per l'associació d'Amics del Museu de Menorca, primer a Talatí de Dalt i després a Torre d'en Galmés). La Universitat de Boston va posar en marxa també al segon jaciment un projecte amb vocació de continuïtat, poc després. El Museu de Menorca desenvolupava també projectes a mig termini (com per exemple l'excavació del sepulcre de Son Olivaret). La UIB, la UAB i la Universitat de Sàsser van desenvolupar també projectes de forma més puntual durant la dècada dels 2000 (UIB: Biniparratxet, Cova des Pas; UAB: Sepulcre de ses Arenes; Universitat de Sàsser: Cap de Forma). Els resultats d'aquests projectes es publicaven sobretot a nivell local, de forma que els treballs a revistes indexades eren un fet excepcional.

²⁰ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 129.

Durant els darrers vint anys s'ha consolidat i millorat el sistema de promoció i finançament de la investigació arqueològica del CIME. Malgrat tot, hi ha hagut alts i baixos: la crisi econòmica iniciada el 2008 i la conjuntura política van provocar que el finançament del Consell per a la investigació arqueològica, entre 2011 i 2014, caigués sota mínims. Val a dir que, tot i així, els equips locals existents, amb projectes a llarg termini, no van interrompre la seva activitat.

L'increment pressupostari de la convocatòria d'ajuts del CIME, a partir del 2015, ha provocat la proliferació dels projectes a mitjà i llarg termini. Així, actualment es desenvolupen projectes d'excavació, impulsats per equips i institucions locals (Museu de Menorca, Museu Municipal de Ciutadella i associacions diverses) als següents jaciments: Torre d'en Galmés, Cornia Nou, Cala Morell, sa Cudia Cremada, Sant Agustí, sa Mola, Torralba d'en Salort.

Per altra banda, existeixen un bon nombre de projectes impulsats per universitats: Torre d'en Galmés (Universitat de Boston), Biniedrís (Universitat de Granada), sa Mitja Lluna (UIB), Son Catlar (Universitat d'Alacant).

Finalment, existeix un projecte impulsat per un equip de fora de l'illa, no dependent directament d'una universitat que es desenvolupa a Torre d'en Galmés (Associació Menorca Heritage Recovery).

És necessari recalcar que tots els projectes esmentats se centren en jaciments prehistòrics i que la majoria d'aquests (70%) es troben dins d'algun dels components de la Menorca Talaiòtica.

A banda d'aquests projectes d'excavació a llarg i mitjà termini es desenvolupen projectes d'investigació puntuals, que no necessàriament impliquen treball de camp.

Una part dels resultats d'aquests projectes es difonen encara a través de mitjans locals, com les Jornades d'Arqueologia del Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears (CDLIB); però cada any es publiquen diversos articles en revistes indexades espanyoles, tant per part d'equips locals com d'equips universitaris. Les publicacions a revistes en anglès constitueixen un fenomen molt més esporàdic.

La major part del finançament de tots aquests projectes, tant els locals com els impulsats des d'universitats, prové encara del CIME, a través de la convocatòria anual d'ajuts, tot i que una part dels recursos humans dels equips vinculats a universitats es proveïda per aquestes. La convocatòria d'ajuts del CIME per a la investigació compta amb diverses línies: excavació, investigacions que no impliquin treball de camp i publicació, a banda d'una línia per restauracions i una per l'organització de jornades divulgatives. Els barems de puntuació de les tres primeres línies esmentades estan pensats per incentivar la publicació dels resultats a mitjans indexats.²¹ Alguns dels projectes de curta durada han rebut finançament a través de les beques de l'IME²² o

²¹ Aprovació de les bases que regeixen la concessió d'ajuts a accions per millorar el coneixement, la salvaguarda i la difusió del patrimoni històric, inclòs el patrimoni cultural immaterial de Menorca i de la convocatòria per a l'any 2022 (exp. 2112-2021-000002).

²² Butlletí Oficial de les Illes Balears. 19 de novembre de 2022. Secció III. Altres disposicions i actes administratius.

de Institut d'Estudis Baleàrics.²³ Aquestes convocatòries s'han utilitzat també per a realitzar estudis concrets, amb els materials i les dades proporcionats pels projectes d'excavació a llarg termini.

El panorama actual, per tant, pateix de mancances, com per exemple l'escassetat de plantejaments transversals, que transcendeixin l'àmbit d'un jaciment concret. Els projectes que vagin més enllà del context menorquí i que analitzin les dades provinents de l'illa en el context d'un àmbit geogràfic més ampli (balear i extrabaleàric) són encara més escassos, tot i que no inexistents.²⁴ Les publicacions a revistes en anglès, tal i com ja s'ha esmentat, són també poc freqüents. Una altra limitació és la dependència del finançament provinent de l'administració local, per part de tots els equips, així com la dificultat de planificació a llarg termini que açò implica, ja que la convocatòria del CIME té un caràcter anual.

2.3.3. La difusió

El Consell Insular de Menorca ha portat a terme, durant els darrers anys, un gran esforç en la difusió del patrimoni arqueològic d'època talaiòtica, amb una renovació de la senyalització, l'organització d'activitats i la publicació de nombrosos llibres de divulgació científica. Per altra banda, la difusió i la interpretació de la Menorca Talaiòtica disposa de dues institucions museístiques claus: el Museu de Menorca i el Museu Municipal de Ciutadella.

Existeix una programació diversa i abundant destinada a la difusió de la prehistòria de l'illa, promoguda sobretot pel CIME i en la qual s'impliquen diverses institucions i associacions. Aquesta programació està dirigida, bàsicament, a la població local. Per altra banda, també existeixen algunes iniciatives privades.

És necessari destacar també la importància dels programes educatius que es concreten en visites a monuments i tallers didàctics a les escoles. Per altra banda, també s'han portat a terme activitats amb formats més nous que busquen la implicació dels escolars, com el programa "Adopta un monument".

Tot i així, no es disposa encara d'instruments prou útils per conèixer de manera fiable l'afluència de visitants als jaciments arqueològics, el seu perfil i el seu grau de satisfacció. Per altra banda, pràcticament no existeixen altres elements de suport a la visita a banda dels cartells explicatius. Es fulletons només estan disponibles als jaciments gestionats per la FFTM i no hi ha dispositius per a visites autoguiades.

²³ Butlletí Oficial de les Illes Balears. 14 de gener de 2023. Secció III. Altres disposicions i actes administratius.

²⁴ Per exemple: Perelló, L. i Lull, B. (2019): "Circulación y consumo de plomo en las Islas Baleares durante la Edad del Hierro. Nuevos datos isotópicos de galenas y metales arqueológicos", *Zephyrus*, LXXXIV, pàg. 89-113.

3. OBJECTIUS, LÍNIES ESTRATÈGIQUES D'ACTUACIÓ I INDICADORS D'AVALUACIÓ

3.1. Eixos principals

El mètode de direcció plantejat en aquest projecte és el de l'organització per objectius, de forma que en aquest document s'hi planteja una estructura adaptada a aquest sistema de treball.

El projecte s'estructura a través de sis grans eixos, que constitueixen una ampliació de les tasques bàsiques de l'Agència MT, definides als seus estatuts.²⁵ Els eixos plantejats són els següents:

- a. *Eix transversal*
- b. *Gestió i organització*
- c. *Conservació*
- d. *Recerca*
- e. *Participació*
- f. *Divulgació i comunicació*

Dins de cada un d'aquests grans eixos s'hi engloben una sèrie d'objectius, que es defineixen a continuació. Aquests objectius són el fruit d'una revisió crítica, valoració de la prioritat i ampliació dels objectius definits al Pla de Gestió MT.²⁶

Tal i com ja s'ha comentat, la funció bàsica de l'Agència MT és la d'executar els programes establerts en el Pla de Gestió MT. L'opinió de l'autor d'aquest projecte és que el Pla de Gestió MT és un document plenament vigent i molt exhaustiu en els seus objectius generals. Tot i així, serà necessari anar adaptant els seus continguts a les exigències derivades dels canvis socials i econòmics que s'han produït des de la seva redacció i que es produiran, probablement, en els propers anys.

Aquest projecte, en conseqüència, no pretén fer una nova proposta d'objectius generals, sinó més aviat destacar aquells objectius concrets prioritaris i detallar les formes d'actuació per a assolir-los. En alguns casos, com per exemple en l'àmbit de la recerca, sí que es plantegen nous objectius concrets.

3.2. Objectius específics, línies d'actuació i indicadors d'avaluació

En aquest apartat s'hi descriuen les actuacions destinades a assolir els objectius específics detallats a l'apartat 3.2 d'aquest document, així com els indicadors d'avaluació associats a cada actuació.

a. <i>Eix transversal</i>

OBJECTIU A.1: Impulsar la fase final de la candidatura a patrimoni mundial.

Tal i com s'ha plantejat a l'apartat 2.1 d'aquest projecte, la candidatura a patrimoni mundial de la Menorca Talaiòtica es troba a la seva fase final i, tot i que les perspectives són positives, no es pot descartar encara cap escenari de forma taxativa.

²⁵ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Capítol II, Article 15.

²⁶ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 29.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Una vegada que s'hagi rebut l'informe definitiu d'ICOMOS, consider imprescindible valorar, en funció del seu contingut, la necessitat de realitzar gestions diplomàtiques. En aquest sentit, és interessant tenir en compte que, el 2021, el treball diplomàtic de l'ambaixador d'Espanya davant la UNESCO va aconseguir que cap dels 21 membres del comitè votés en contra de la inscripció de El Paseo del Prado i Buen Retiro a la llista de patrimoni mundial, tot i que l'informe previ d'ICOMOS va ser negatiu.²⁷ Per tant, propòs establir contactes amb l'ambaixador sense esperar rebre l'informe, per tal de preparar els diferents escenaris possibles.

INDICADOR D'AVUACIÓ: Inscripció de la Menorca Talaiòtica a la llista de Patrimoni Mundial de la UNESCO.

OBJECTIU A.2: Garantir la capacitat econòmica de l'Agència MT.

Serà necessari treballar per tal d'aconseguir un finançament que faci possible acomplir amb les funcions definides als Estatuts i amb els objectius marcats en el Pla de Gestió MT.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Aconseguir, a través de diferents vies, el finançament necessari per a desplegar el pla de gestió i les actuacions exposades en aquest projecte. Els Estatuts estableixen per a l'Agència MT les següents fonts de finançament,²⁸ en totes les quals s'haurà de treballar:

- Els recursos econòmics que el Consell Insular de Menorca destini en els seus pressupostos per al funcionament de l'Agència MT. Així com els recursos econòmics que hi puguin destinar altres administracions com el Govern de les Illes Balears o el Gobierno de España.
- Els recursos econòmics objecte de l'explotació dels serveis i de la venda de marxandatge, que gestionarà la pròpia Agència MT en l'exercici de les seves competències.
- Els recursos econòmics que puguin generar-se a través de PPP (Public-Private Partnership), com ara patrocinis o mecenatge.

En cas que s'aconsegueixi la inscripció a la llista de patrimoni mundial, s'haurà d'estudiar la possibilitat de presentar projectes a la convocatòria d'ajuts del Ministeri de Cultura per a llocs patrimoni mundial. El 2022, a través d'aquesta convocatòria, es subvencionaven, entre altres, intervencions de restauració i conservació o la redacció de projectes per portar-les a terme. L'import màxim a concedir eren 50.000 €, que podien representar com a màxim el 75% del cost del treball.²⁹ Aquesta quantitat no permet executar projectes ambiciosos, però sí que faria possible la redacció de projectes d'intervenció, que posteriorment es podrien portar a terme a través d'altres fonts de finançament. En aquest sentit, els programes de *Fondos Europeos Nextgeneration EU* i *Fondos Europeos 2021-2027* poden constituir proveïdors de recursos econòmics. El *Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia del Gobierno de España* pot

²⁷ Riaño, P.H. (25 de juliol de 2021). La Unesco declara Patrimonio de la Humanidad el Paseo del Prado y el Retiro. *elDiario.es*. https://www.eldiario.es/madrid/unesco-declara-patrimonio-humanidad-paseo-prado-retiro_1_8168257.html

²⁸ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica, Capítol III, Article 17

²⁹ Extracto de la Orden de 28 de marzo de 2022 por la que se convocan ayudas para proyectos de conservación, protección y difusión de bienes declarados Patrimonio Mundial, correspondientes al año 2022. BOE n. 83, de 7 d'abril de 2022

constituir també una font de finançament que permeti acomplir amb els objectius del Pla de Gestió MT sense comprometre l'estabilitat pressupostaria del CIME.

L'exploració dels serveis i la venda de marxandatge, tot i que sempre representaran un percentatge menor de les fonts de finançament de l'Agència MT, han de ser potenciades a través de la creació de productes atractius. Aquests es podran comercialitzar als punts d'atenció als visitants dels jaciments la gestió dels quals assumirà l'Agència MT, al Museu de Menorca i al Museu Municipal de Ciutadella o, fins i tot, a través d'establiments comercials del sector privat. Finalment, es treballarà activament per aconseguir el mecenatge privat per a actuacions concretes, oferint a canvi contraprestacions com fer constar el nom de l'entitat col·laboradora a la web i les xarxes socials, així com al jaciment on s'hagi realitzat l'actuació.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Percentatge del pressupost de l'agència provinent de fonts diferents al CIME.

OBJECTIU A.3: Formació de nous professionals amb coneixements específics sobre el patrimoni prehistòric menorquí.

La formació de nous professionals és imprescindible per al futur de la investigació, conservació i difusió dels béns integrants de la Menorca Talaiòtica. Aquests presenten unes característiques singulars, que fan necessari un aprenentatge específic.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Proposar a la UIMIR la realització de cursos sobre diferents aspectes relatius a la conservació, investigació i socialització del patrimoni de la Menorca Talaiòtica.

Canalitzar la participació d'estudiants universitaris menorquins en les campanyes d'excavació i restauració que es desenvolupen a jaciments prehistòrics menorquins.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de cursos realitzats en el marc de la UIMIR. Nombre d'estudiants universitaris menorquins participants en intervencions arqueològiques programades.

OBJECTIU A.4: Promoure l'elaboració de plans directors per als jaciments més rellevants de la Menorca Talaiòtica.

Impulsar la redacció de plans directors on es recullin les directrius a seguir en investigació, conservació i difusió en els jaciments més importants: Trepucó, Talatí de Dalt, Torralba d'en Salort, etc.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: En el cas de jaciments públics, com Trepucó, la redacció dels plans directors pot ser contractada a iniciativa de l'Agència MT. En aquells béns que siguin de titularitat privada, l'elaboració d'aquests plans es pot impulsar dins dels Contractes Programa (objectiu **c.4**).

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de plans directors elaborats.

OBJECTIU A.5: Organitzar unes jornades sobre la Menorca Talaiòtica.

Portar a terme, tal i com s'especifica als estatuts de l'Agència MT, "*unes jornades científiques sobre Menorca Talaiòtica amb l'objectiu que els equips d'investigació tinguin un fòrum en el qual posar-se al dia dels avenços produïts en la investigació de la cultura talaiòtica de Menorca*".³⁰

³⁰ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica, article 12.1, e

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Portar a terme, tal i com s'estableix als estatuts de l'Agència MT “unes jornades científiques sobre Menorca Talaiòtica amb l'objectiu que els equips d'investigació tinguin un fòrum en el qual posar-se al dia dels avenços produïts en la investigació de la cultura talaiòtica de Menorca”.³¹ Als estatuts no s'especifica la periodicitat prevista per a aquestes jornades. En aquest sentit, s'ha de tenir en compte que ja existeixen unes jornades d'àmbit balear, ben consolidades, organitzades per la Secció d'Arqueologia del CDLIB), que tenen lloc cada dos anys. Gran part dels equips que treballen sobre prehistòria a Menorca exposen els resultats de les seves investigacions en aquestes jornades, les actes de les quals s'han publicat fins ara a través de diferents mitjans. Així, sembla recomanable dotar les jornades de l'Agència MT d'un caire diferent, que permeti complementar la trobada organitzada pel CDLIB. Es proposa, per tant, que a part de l'objectiu fixat als estatuts, aquestes jornades constitueixin també un instrument de revisió de l'acompliment dels objectius marcats en el Pla de Gestió MT, així com un espai de debat sobre els models de gestió, la divulgació dels coneixements i les línies prioritàries en matèria d'investigació. Per altra banda, propòs que aquestes jornades serveixin també per a compartir experiències i idees amb col·legues d'altres territoris insulars de la mediterrània, convidant a participar-hi a representants d'altres llocs inscrits a la llista de patrimoni mundial.

A tal efecte, es proposa la divisió de les jornades en diversos blocs temàtics, cada un dels quals es tancarà amb una taula rodona.

Els blocs proposats són:

- Experiències de gestió pública i privada
- Actuacions de conservació i restauració
- Difusió i didàctica
- Investigació arqueològica

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de participants i nombre de comunicacions presentades a les jornades.

OBJECTIU A.6: Posar en funcionament un sistema de seguiment del patrimoni arqueològic de Menorca, en el marc de l'OBSAM, tal i com es preveu al Pla de Gestió MT.³²

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Desenvolupar i implantar els sistemes de recollida de les dades que es proporcionaran posteriorment a l'OBSAM per al seu tractament estadístic. Aquestes dades han d'incloure àmbits com les audiències, l'impacte de la recerca o l'estat de conservació del patrimoni. Tot i que el Pla de Gestió MT parla d'un *Observatori Menorca Talaiòtica*,³³ consider innecessària la creació d'una denominació específica, donat que l'OBSAM (Observatori Socioambiental de Menorca) ja inclou entre els seus àmbits d'estudi els aspectes socials, dels quals la gestió del patrimoni històric forma part.

En el marc d'aquesta línia d'actuació, és important implantar sistemes de recompte total dels visitants als principals jaciments arqueològics. Aquestes dades permetran evitar, arribat el cas,

³¹ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica, article 12.1, e

³² Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 141.

³³ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 141.

superar la capacitat de càrrega dels jaciments, determinada al Pla de Gestió MT.³⁴ En aquest sentit, és important tenir en compte el projecte *Menorca Smart Island*, que té com a objectiu, entre altres, la sensorització intel·ligent per a la recollida i tractament d'informació dels recursos de l'illa.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre d'indicadors proporcionats a l'OBSAM.

OBJECTIU A.7: Millorar la gestió i divulgació de la Menorca Talaiòtica a partir de l'experiència adquirida per altres indrets declarats patrimoni mundial i del treball en xarxa.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Establir vincles i sinergies amb altres indrets del patrimoni mundial amb característiques en comú amb la Menorca Talaiòtica: estades de formació de tècnics, intercanvi de publicacions, etc.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de reunions realitzades i acords establerts amb altres indrets del patrimoni mundial.

b. <i>Gestió i organització</i>
--

OBJECTIU B.1: Elaborar una temporització detallada de les actuacions plantejades al Pla de Gestió MT i en aquest projecte.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Confeccionar un calendari raonat en el qual s'insereixin les actuacions previstes és una feina complexa, que no pot ser escomesa en el marc d'aquest projecte. No obstant, ha de ser una de les prioritats per el nou director de l'Agència MT. Aquesta temporització ha de ser prou flexible com per adaptar-se als imprevistos que sorgiran durant l'execució del Pla de Gestió MT.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Aprovació i seguiment del calendari, que es penjarà a la web de la Menorca Talaiòtica, per part del Consell Executiu de l'Agència MT.

OBJECTIU B.2: Delimitar i definir les competències del Servei de Patrimoni Històric del CIME i de l'Agència MT.

Una de les primeres passes a donar per l'Agència MT és la definir quines han de ser les seves competències concretes, ja que els seus estatuts deixen oberta la possibilitat que l'Agència MT assumeixi una gran quantitat de funcions que ara porta a terme el Servei de Patrimoni Històric del CIME.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Definir les competències que ha d'assumir l'Agència MT i les que conservarà el Servei de Patrimoni Històric. A la taula següent es realitza una proposta de delimitació de funcions, tot i que aquesta s'haurà de discutir i consensuar amb el Servei de Patrimoni Històric:

³⁴ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 129.

		Funcions Servei de Patrimoni Històric	Funcions Agència Menorca Talaiòtica
1	Elaboració dels Plans Insulars de Gestió del Patrimoni Històric	Informe prescriptiu, Elaboració general	Elaboració de la part corresponent a Menorca Talaiòtica
2	Control i monitorització de l'estat de conservació del patrimoni històric de l'illa		
3	Capacitat sancionadora	Demandar informe tècnic a Agència MT, quan afecti béns de la Menorca Talaiòtica	
4	Autorització, inspecció i control de la realització d'obres en àrees d'interès arqueològic	Demandar informe tècnic a Agència MT, quan afecti béns de la Menorca Talaiòtica	
5	Autorització d'excavacions, restauracions i altres intervencions a jaciments arqueològics	Demandar informe tècnic a Agència MT, quan afecti béns de la Menorca Talaiòtica	
6	Convocatòria d'ajudes a les intervencions arqueològiques programades, la investigació en general, la restauració, les publicacions científiques i les activitats de divulgació dins de l'àmbit patrimonial de l'illa	Informe prescriptiu, definició dels criteris i valoració de les propostes.	Assessorament en la definició dels criteris i la valoració de les propostes.
7	Manteniment i conservació, mitjançant un contracte a una empresa externa que disposa d'experts en conservació del patrimoni arqueològic i un servei d'inspecció		
8	Manteniment de la base de dades i del sistema d'informació sobre el patrimoni arqueològic de l'illa		
9	Promoure la investigació, conservació i socialització del patrimoni d'època prehistòrica de l'illa, especialment aquell que formi part dels components de la Menorca Talaiòtica, per mitjans diferents a l'exposat al punt 6 d'aquesta taula.		
10	Promoure la investigació, conservació i socialització del patrimoni cultural de l'illa, excloent el patrimoni d'època prehistòrica, per mitjans diferents a l'exposat al punt 6 d'aquesta taula.		

11	Gestió dels béns actualment gestionats per la FFTM		Excepte els aspectes relacionats amb els punts 3, 4 i 5 d'aquesta taula.
----	--	--	--

Com a norma general, tot allò relacionat amb les funcions d'inspecció, autorització i sanció ha de continuar en mans del Servei de Patrimoni del CIME. Altres funcions, com les definides en els punts 1, 2, 6, 7 i 8 de la taula anterior, hauran de ser exercides en col·laboració entre totes dues entitats.

Seria recomanable que en el Pla de Gestió de Patrimoni Històric del CIME actualment pendent d'aprovació s'hi fes una anàlisi d'eficiència econòmica i administrativa per valorar la possibilitat que l'Agència MT assumeixi la gestió de tots els béns patrimonials menorquins d'època prehistòrica, i no només aquells que es troben dins de qualsevol dels nou components de la candidatura. Els Estatuts estableixen que l'Agència MT haurà d'assumir, al llarg dels primers quatre anys des de la seva creació, la gestió d'aquells béns actualment gestionats per la FFTM que formin part de la Menorca Talaiòtica.³⁵ Per tant, assumir també la gestió de tots aquells béns del patrimoni històric menorquí que comparteixin casuístiques semblants podria implicar una millora en l'eficiència i l'economia de recursos. Malgrat tot, s'ha de fer constar que la decisió final, en aquest sentit, correspon al Consell Rector de l'Agència MT i al CIME.

En qualsevol cas, serà necessària una comunicació fluida i constant entre l'Agència MT i el Servei de Patrimoni Històric del CIME, per tal d'intercanviar informació i coordinar totes les actuacions que es portin a terme.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Aprovació d'un document de planificació en el qual es delimitin les funcions del Servei de Patrimoni Històric del CIME i de l'Agència MT.

OBJECTIU B.3: Ajustar el personal de l'Agència MT a les seves competències.

Per tal d'assumir les competències definides als Estatuts, serà necessari dotar l'agència de recursos humans.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: No sembla recomanable, com a norma general, cobrir les necessitats de personal de l'Agència a través del traspàs de treballadors del Servei de Patrimoni del CIM, tal i com es recull, com a possibilitat, als estatuts de l'Agència MT,³⁶ ja que el personal d'aquest servei és actualment insuficient per al volum de feina que gestiona. Per tant, es proposa augmentar la plantilla de l'Agència MT amb nous treballadors, que haurien de respondre als següents perfils professionals:

- **1 administratiu/va:** La dotació d'aquesta plaça es troba ja en procés.³⁷

³⁵ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Disposició transitòria primera.

³⁶ Estatuts de l'Agència Menorca Talaiòtica. Disposició addicional segona. Règim d'adscripció del personal

³⁷ Acord del Consell Executiu del Consell Insular de Menorca de data 28 de març de 2022, relatiu a l'aprovació de les bases i la convocatòria per al proveïment del lloc d'administratiu de l'Agència Menorca Talaiòtica.

- **1 tècnic/a en arqueologia:** Disposar d'un tècnic amb aquest perfil és imprescindible per desenvolupar els projectes d'intervenció arqueològica, però també els de conservació i restauració, plantejats al Pla de Gestió MT.
- **1 tècnic/a en restauració:** Disposar d'un tècnic amb aquest perfil és imprescindible per desenvolupar els projectes de conservació i restauració plantejats al Pla de Gestió MT. S'ha de tenir en compte, en aquest sentit, que el CIM no disposa de cap tècnic/a en restauració.
- **1 tècnic/a de gestió:** Per tal de desenvolupar gran part de les actuacions recollides al Pla de Gestió MT serà necessari posar en marxa processos de licitació complexos, que faran necessària la feina d'una persona amb aquest perfil.
- **1 vigilant:** Tot i que el servei de patrimoni compta amb dos vigilants, s'ha de tenir en compte que l'àmbit d'actuació de l'Agència MT no es circumscriu als jaciments arqueològics i el seu entorn de protecció, que és l'àmbit que correspon als vigilants del servei de Patrimoni Històric. L'Agència MT s'ha d'ocupar també de la correcta conservació i salvaguarda dels valors paisatgístics en tota l'extensió dels components de la candidatura. És recomanable, per tant, disposar d'un vigilant propi, que complementi la feina dels vigilants de patrimoni històric. No obstant, l'Agència MT haurà mantenir un contacte fluid amb els vigilants de patrimoni, així com amb la resta de funcionaris que realitzen tasques de vigilància sobre el medi rural.³⁸

Les limitacions de l'administració pública per augmentar personal no permetran cobrir les expectatives de forma ràpida, però aquestes places s'hauran d'anar cobrint en funció de la capacitat de l'Agència MT per captar finançament. En aquest sentit, serà recomanable demanar finançament extern a través de convocatòries autonòmiques, estatals i europees per contractar personal. Per altra banda, serà necessari plantejar l'externalització d'alguns serveis tècnics de forma puntual.

Pel que fa als informadors dels jaciments arqueològics, donada la dificultat per transferir personal de la FFTM cap a l'Agència MT, es proposa establir un conveni entre les dues entitats per tal que la FFTM continuï aportant els informadors dels llocs que actualment gestiona.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Número de treballadors incorporats a l'estructura de l'Agència MT.

OBJECTIU B.4: Posar en marxa un sistema organitzatiu del treball tècnic de l'Agència MT.

Es tracta d'un objectiu fonamental en la tasca de lideratge i direcció de l'Agència MT. Els recursos econòmics, els de personal i el sistema organitzatiu constitueixen el punt de partida bàsic per a garantir l'èxit en la gestió de l'Agència. Seguint els criteris establerts en els estatuts de l'Agència MT, una de les prioritats de la direcció serà assegurar un sistema organitzatiu que garanteixi l'eficiència i eficàcia de l'equip (necessàriament reduït). Per açò em propòs contribuir a l'especialització de cada membre de l'equip, però també fomentar el treball col·lectiu com a mecanisme per assegurar un abordatge interdisciplinari als problemes. Al mateix temps, pretenc crear un ambient de treball que faciliti la presa de decisions i possibiliti la creació de coneixement, per donar respostes innovadores a la gestió del patrimoni.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Dissenyar i posar en marxa un sistema organitzatiu del treball tècnic de l'Agència MT. Aquest sistema haurà de ser prou flexible com per poder-lo anar adaptant a mesura que s'incorpori nou personal, però haurà d'incloure els següents aspectes:

³⁸ Vegeu l'apartat 2.2 d'aquest document.

- Definició de les funcions dels treballadors
- Mètodes de coordinació, comunicació i treball en equip: reunions, etc.
- Estratègia de formació permanent. Serà un element clau per a mantenir l'equip al dia dels mètodes i tècniques de treball més innovadors i alhora crear un clima de treball col·lectiu.
- Intercanvi professional i estades de treball en altres institucions paral·leles
- Sistemes d'avaluació i seguiment dels treballs

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Aprovació del document que regeixi el sistema organitzatiu del treball tècnic de l'Agència, per part del seu Consell Rector. Aplicació del sistema plantejat al document.

OBJECTIU B.5: Optimitzar l'eficàcia en el treball tècnic de l'Agència MT, a través de la comunicació i col·laboració amb les diferents entitats relacionades amb els seus objectius (Institut Menorquí d'Estudis, Agència Reserva Biosfera, etc.).

L'Agència MT és un instrument imprescindible per a la gestió del patrimoni arqueològic de Menorca, però no pot actuar en solitari. El treball en xarxa, especialment amb l'Agència de Reserva de Biosfera i l'Institut Menorquí d'Estudis, però també amb institucions científiques i culturals menorquines, balears, d'Espanya i d'Europa, contribuirà de manera clara a la consecució dels seus objectius i a jugar un paper multiplicador en l'eficàcia de les seves accions. El treball cooperatiu en xarxa serà un dels criteris de gestió que aplicaré des de la direcció de l'Agència MT.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Establir reunions periòdiques amb les entitats abans esmentades i arribar a acords per desenvolupar actuacions concretes de forma conjunta.

Em propòs impulsar una trobada anual entre tècnics de les diferents institucions esmentades convidant a altres organitzacions que treballin en el mateix sector (consorcis de gestió de patrimoni mundial de Serra de Tramuntana i d'altres indrets).

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Nombre de reunions i acords amb les entitats abans esmentades.

OBJECTIU B.6: Assumir la gestió dels béns integrants de la Menorca Talaiòtica que ara gestiona la FFTM, tal i com estableix la Disposició transitòria primera dels Estatuts de l'Agència MT.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Arribar a un acord amb la FFTM per tal de fer efectiva la transferència de la gestió dels béns. Aquesta línia d'actuació està lligada a la de l'objectiu anterior, pel que fa al personal informador dels béns gestionats per la FFTM.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Plena assumpció de la gestió dels béns de la Menorca Talaiòtica ara gestionats per la FFTM.

c. Conservació

OBJECTIU C.1: Augmentar els recursos per al contracte de manteniment i neteja de béns del patrimoni històric.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Participar en la revisió i actualització, arribat el moment, dels plecs per a la licitació del contracte de manteniment i neteja de béns del patrimoni històric.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Millores pressupostàries i organitzatives introduïdes en els plecs per a la licitació del contracte de manteniment i neteja de béns del patrimoni històric.

OBJECTIU C.2: Millorar el protocol de control rutinari d'inspecció de l'estat de conservació dels jaciments.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Revisar el protocol d'inspecció de l'estat de conservació dels jaciments, en col·laboració amb el Servei de Patrimoni Històric del CIME i l'empresa encarregada del manteniment, per tal de millorar la detecció i notificació d'incidències.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Aprovació d'un document on es detalli el protocol a seguir.

OBJECTIU C.3: Garantir la preservació del paisatge en els àmbits territorials dels components.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Potenciar la continuïtat en els usos del territori dins dels límits del components de la Menorca Talaiòtica, com a forma de garantir la conservació dels valors associats a la candidatura. Aquesta fita es pot assolir en part a través de l'objectiu **c.4**, però també serà necessari establir sinergies amb l'Agència Reserva Biosfera i amb el GOB Menorca. Aquesta entitat desenvolupa el programa de Custòdia Agrària, les finalitats del qual són en part coincidents amb aquest objectiu.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Acords establerts amb l'Agència Reserva Biosfera i amb el GOB Menorca, encaminats a preservar el paisatge en els components de la Menorca Talaiòtica.

OBJECTIU C.4: Impulsar els Contractes de Custòdia i els Contractes Programa.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Establir les directrius generals referents a obligacions i drets, per part de l'Agència MT i per part dels titulars i gestors, en el marc dels contractes.

Arribar a acords amb els titulars i gestors dels béns patrimonials de tipus privat de la Menorca Talaiòtica per implantar els contractes de custòdia del patrimoni i el contracte programa.

En aquest sentit, ja s'està treballant en la concreció dels primers documents d'acords de custòdia i conservació del patrimoni i del paisatge associat, mitjançant un encàrrec realitzat pel Servei de Patrimoni Històric del CIME. Els resultats d'aquesta feina han de permetre fixar el full de ruta en els propers mesos.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de Contractes de Custòdia i Contractes Programa signats.

OBJECTIU C.5: Millorar l'estabilitat i la correcta interpretació, per part dels visitants, d'estructures arquitectòniques concretes dins dels jaciments prehistòrics de la Menorca Talaiòtica.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Redactar i executar projectes de restauració concrets i específics.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de projectes redactats i executats.

d. <i>Recerca</i>

OBJECTIU D.1: Delimitar les línies prioritàries d'investigació i fomentar la recerca en els àmbits establerts.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Analitzar quines són les àrees de coneixement sobre la prehistòria de l'illa sobre les quals és prioritari promoure la investigació. Fomentar la recerca en els àmbits així determinats, a través dels criteris de valoració de la convocatòria d'ajuts o a través de l'encàrrec d'investigacions concretes per part de l'Agència MT. Es proposen les següents línies, a tall d'esborrany de treball:

- **Primera colonització humana de l'illa**, en tant que moment d'introducció de certes dinàmiques culturals que perviuran al llarg de tota la prehistòria.
- **Ecologia de les comunitats humanes prehistòriques:** la influència antròpica sobre el medi (activitats agrícoles i ramaderes, explotació de recursos forestals, introducció de noves espècies silvestres) i la seva importància en la conformació dels ecosistemes y el paisatge actuals.
- **Arqueologia dels processos productius:** els objectes en tant que elements funcionals i en tant que símbols. La tecnologia com a reflex simbòlic de la societat que la crea y la utilitza.
- **Arqueologia de l'arquitectura:** processos constructius, ús simbòlic i funcional dels edificis, amb especial incidència en els espais domèstics del període del primer poblament (ca. 2200-1600 aC) i del Talaiòtic Inicial (ca. 1200-500 aC)
- **Arqueologia de la mort:** el món funerari com a plasmació de la cosmovisió de les comunitats prehistòriques de l'illa. Les restes humanes com a font d'informació arqueològica: alimentació, paleopatologia, genètica. S'ha de fer especial incidència en les manifestacions funeràries del Talaiòtic Final (ca. 500-100 aC).
- **Arqueologia territorial i del paisatge:** la ocupació del territori al llarg de la prehistòria, aspectes productius i simbòlics. La creació d'un paisatge humanitzat a Menorca, en relació a les altres illes de la Mediterrània.
- **Insularitat:** la importància relativa de les dinàmiques endògenes i de les influències externes en la formació de realitat social local al llarg de la prehistòria de l'illa. Menorca com a territori insular, alhora que connectat amb el corredor cultural mediterrani. El paper de l'aïllament i la connectivitat en la creació d'especificitats culturals locals.
- **Insularitat i coneixements astronòmics:** Arqueoastronomia i arquitectura prehistòrica menorquina.
- **Història econòmica i arqueologia:** l'impacte del patrimoni històric en l'economia i la societat illenques contemporànies.
- **Gestió del patrimoni històric i sostenibilitat:** els nous reptes per a la conservació i gestió dels jaciments arqueològics en un context ecològic i econòmic en procés de canvi.³⁹
- **La conservació de les estructures megalítiques, ciclòpies.** L'impacte de les visites sobre els jaciments arqueològics
- **El procés de creació, gestió i socialització de nous coneixements derivats del patrimoni històric.**

INDICADORS D'AVUACIÓ: Plasmació de les línies prioritàries en un document de planificació. Número de nous projectes dins de les línies prioritàries definides.

³⁹ El patrimoni i la sostenibilitat són dos àmbits clau per Menorca, i formen part dels eixos estratègics de la institució acadèmica de referència a l'illa, l'Institut Menorquí d'Estudis. Vegeu: Jordi, M. (2020): Institut Menorquí d'Estudis. Projecte de Gestió 2020-2025. <http://www.ime.cat/WebEditor/Pagines/file/Projecte%20gesti%C3%B3%20IME%20Marta%20Jordi.pdf>

OBJECTIU D.2: Fomentar les connexions amb centres de recerca, dins i fora de l'àmbit local.

Les connexions amb centres de recerca, tant locals com de fora de l'àmbit menorquí, dona peu a col·laboracions i intercanvis d'idees, persones i mitjans, permetent dinamitzar la recerca.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Establir convenis amb institucions de fora de l'illa, especialment universitats, per a la realització de pràctiques, treballs de grau, màster i doctorat, en el marc de programes de recerca sobre temes d'interès per la Menorca Talaiòtica.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de convenis amb altres universitats per intercanvi d'estudiants, nombre d'acords amb altres entitats de recerca per a sol·licitar projectes.

OBJECTIU D.3: Impulsar projectes de recerca ambiciosos i de llarga durada, amb fonts de finançament diferents al CIME i altres administracions locals, en col·laboració amb investigadors vinculats a centres de recerca de fora de l'illa.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Buscar la col·laboració amb institucions acadèmiques d'àmbit suprainsular, per tal de plantejar projectes que es puguin acollir a convocatòries d'ajuts a la recerca de caràcter estatal o europeu. Aquest objectiu està estretament lligat amb l'objectiu d.2. És important que aquests projectes, encara que s'insereixin en el marc de programes amb un abast geogràfic més ampli, involucrin investigadors i institucions menorquines, ja que aquest fet facilita la continuïtat dels projectes, permet la formació d'investigadors locals i facilita la socialització a l'illa del coneixement generat.⁴⁰

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de nous projectes d'investigació amb les característiques detallades a l'apartat anterior.

OBJECTIU D.4: Fomentar la publicació de treballs científics en revistes internacionals.

Augmentar el nombre de treballs sobre la Menorca Talaiòtica a mitjans indexats en llengua anglesa.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Incrementar la partida per a publicacions a la convocatòria d'ajuts per al patrimoni històric. Augmentar la valoració d'aquells projectes de publicació que proposin articles en revistes internacionals amb un factor d'impacte més elevat.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre d'articles publicats a revistes internacionals.

OBJECTIU D.5: Donar continuïtat i recolzar els projectes de recerca ja consolidats.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Incrementar el pressupost de la convocatòria d'ajuts a la investigació i les intervencions arqueològiques. Estudiar la possibilitat de realitzar convocatòries biennals, per tal de millor la capacitat de planificació dels equips.

⁴⁰ Un exemple d'aquest model, a petita escala, és el projecte d'arqueologia experimental desenvolupat per investigadors vinculats al CSIC, la Universitat de Reading (UK), la Universitat de Barcelona, el Museu de Menorca i l'Institut Menorquí d'Estudis, en el qual hi està implicat l'autor d'aquest projecte i que ja ha generat publicacions a revistes internacionals. Vegeu: Portillo, M.; Dudgeon, K.; Anglada, M.; Ramis, D.; Llargo, Y.; Ferrer, A. (2021): Phytolith and Calcitic Spherulite Indicators from Modern Reference Animal Dung from Mediterranean Island Ecosystems: Menorca, Balearic Islands. *Appl. Sci.*, 11, 7202.

<https://doi.org/10.3390/app11167202>

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Número de projectes ja consolidats en l'actualitat que continuïn actius al llarg del període de vigència d'aquest projecte.

OBJECTIU D.6: Creació d'instal·lacions per a investigadors.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Posada en marxa d'unes instal·lacions on aquells equips que ho necessitin hi puguin emmagatzemar materials arqueològics en espera de ser processats, així com realitzar les tasques bàsiques de laboratori: neteja d'objectes, flotació de sediments, etc.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Posada en marxa de les instal·lacions o nombre de fites assolides en el procés de posada en marxa, si no es possible fer-ho en el període de vigència d'aquest projecte.

OBJECTIU D.7: Potenciar el paper de la biblioteca del Museu de Menorca com a centre físic de documentació sobre la Menorca Talaiòtica.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: El Museu de Menorca ha de continuar essent una de les institucions de referència pel que fa a la investigació sobre la prehistòria de l'illa. En aquest sentit, aquesta institució compta actualment amb el fons bibliogràfic més complet de Menorca sobre arqueologia prehistòrica. Aquest fons s'hauria de continuar ampliant i actualitzant, per tal de donar servei als investigadors que ho necessitin.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Nombre d'investigadors usuaris de la biblioteca del Museu de Menorca. Nombre de noves publicacions dipositades a la biblioteca.

OBJECTIU D.8: Impulsar la creació del Centre d'Investigació en Arqueologia, Paisatge i Patrimoni Insular del Mediterrani (CIAPPIM).

Promoure, tal i com proposa el Pla de Gestió MT,⁴¹ la creació d'un centre de recerca que potenciï la transversalitat en el coneixement científic i que reuneixi disciplines científiques relacionades amb l'arqueologia, el paisatge i el patrimoni cultural.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Donar les passes necessàries per tal d'avançar en la creació del centre de recerca. La primera passa ha de ser el disseny teòric de la institució, a través d'un encàrrec a un equip tècnic competent.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Creació del centre o nombre de fites assolides en el procés de creació del centre, si no es possible posar-lo en marxa en el període de vigència d'aquest projecte.

e. Participació

OBJECTIU E.1: Facilitar la comunicació entre la ciutadania i l'Agència MT.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Implantació a la pàgina web de la Menorca Talaiòtica d'un apartat de suggeriments i propostes que hauran de ser respostos en el termini de 15 dies.

INDICADORS D'AVALUACIÓ: Numero de suggeriments i propostes rebuts i contestats.

⁴¹ Menorca Talaiòtica. Una Odissea Ciclopia Insular. Proposta d'inscripció a la Llista del Patrimoni Mundial – 2021. Annex II. Pla de Gestió. Pàg. 139.

OBJECTIU E.2: Fomentar les iniciatives de ciència ciutadana.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Planificar, en col·laboració amb l'Institut Menorquí d'Estudis, unes jornades sobre ciència ciutadana dirigides a investigadors i gestors del patrimoni històric de l'illa i a la ciutadania en general, per tal de donar a conèixer què és la ciència ciutadana. A partir d'aquestes jornades es podrien plantejar projectes concrets que impliquin ciència ciutadana, o bé incorporar-la a projectes ja existents. Per altra banda, es podrien planificar també accions formatives per a les persones interessades a participar en aquests projectes.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de participants a les jornades. Nombre de projectes que impliquin ciència ciutadana.

f. <i>Divulgació i comunicació</i>

OBJECTIU F.1: Garantir la transparència en la gestió de l'Agència MT.

Permetre un accés fàcil a les actes de les reunions, processos de licitació, despeses i pressupost de l'Agència MT per part de qualsevol ciutadà interessat.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Penjar a la web de la Menorca Talaiòtica les actes de les reunions, processos de licitació, despeses i pressupost de l'Agència MT, així com aquest propi projecte.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Exhaustivitat i puntualitat a l'hora de penjar a la web els documents indicats a la línia d'actuació d'aquest objectiu. Número de visites a l'apartat corresponent de la web.

OBJECTIU F.2: Establir una bona comunicació externa del treball desenvolupat per l'Agència MT.

Trobar les fórmules i els canals més adequats per a contactar amb cada sector de la població menorquina i donar a conèixer el treball de l'Agència MT.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Creació d'una imatge corporativa de l'Agència MT, que sigui coherent amb la imatge corporativa de l'Agència Reserva Biosfera. Integració de l'Agència MT (estructura, objectius, pla de treball, etc.) dins de la pàgina web de la Menorca Talaiòtica. Addició d'un subapartat a la pestanya de *Recursos científics* de la web Menorca Talaiòtica, on es puguin penjar aquells treballs encarregats per l'Agència MT. Difusió, a través de xarxes socials i d'articles a les revistes locals de l'illa, de les actuacions de l'Agència MT.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Creació dels nous elements definits a l'apartat anterior. Nombre de publicacions a les xarxes socials i revistes locals exposant les actuacions de l'Agència MT.

OBJECTIU F.3: Millorar les infraestructures per a visitants als principals jaciments de titularitat o gestió pública de la Menorca Talaiòtica.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Dotar d'infraestructura per a visitants a Son Catlar i Trepucó, i millorar les ja existents a Torre d'en Galmés i sa Naveta des Tudons.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Creació de noves instal·lacions als jaciments enumerats a l'apartat anterior.

OBJECTIU F.4: Garantir la correcta transmissió de coneixements actualitzats sobre la Menorca Talaiòtica als centres educatius de l'illa.

Formar els docents de l'illa i proveir-los de materials adequats per a ser utilitzats a l'aula.

LÍNIA D'ACTUACIÓ:

Organitzar cursos de formació per a docents, en col·laboració amb l'Institut Menorquí d'Estudis.⁴² Impulsar la publicació de nous nombres de la col·lecció *Sitjot*, amb la proposta dels següents títols:

- *Calescoves, Cala Morell, Cap de Forma: Les grans necròpolis d'hipogeus*
- *Les icones de la Menorca Talaiòtica: Què ens expliquen les grans peces dels museus?*
- *Son Catlar: Un poblat preparat per a la guerra*

Impulsar la publicació de nous contes infantils il·lustrats ambientats a la prehistòria de Menorca, en la línia iniciada pel CIME el 2018.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre de docents participants als cursos, nombre de noves publicacions divulgatives editades.

OBJECTIU F.5: Garantir que els visitants dels components de la Menorca Talaiòtica rebin una informació correcta i actualitzada per part dels guies turístics i informadors.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Organitzar periòdicament cursos de capacitació, de 40 hores, per a guies de la Menorca Talaiòtica, de forma semblant als cursos de monitors astronòmics *Starlight* que promouen l'Agència Reserva Biosfera i la FFTM. Arribar a un acord amb el Col·legi Oficial de Guies Turístics de les Illes Balears, per a la realització d'enquestes de satisfacció dels clients en l'àmbit de la Menorca Talaiòtica.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Resultats de les enquestes.

OBJECTIU F.6: Conèixer el grau de satisfacció dels visitants dels jaciments arqueològics amb la museïtzació dels monuments i les explicacions d'informadors i guies turístics.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Realització d'enquestes als visitants

INDICADORS D'AVUACIÓ: Nombre d'enquestes realitzades.

OBJECTIU F.7: Concretar mesures per convertir Menorca en una destinació turística cultural, sostenible i de qualitat, vinculada amb el patrimoni arqueològic.

LÍNIA D'ACTUACIÓ: Establir mecanismes de promoció de la Menorca Talaiòtica, en col·laboració amb la FFTM.

Garantir que cap visitant marxi de l'illa sense conèixer que aquesta posseeix un bé inscrit a la llista de patrimoni mundial de la UNESCO, mitjançant la implicació dels museus i altres institucions locals, el sector de la hostaleria, els transports, l'aeroport i els ports.

INDICADORS D'AVUACIÓ: Número de visitants, no residents a l'illa, dels jaciments arqueològics, discriminant temporada alta i temporada baixa.

⁴² L'Institut Menorquí d'Estudis desenvolupa ja el programa *Vinculum*, pensat per a donar suport al professorat i en el qual l'autor d'aquest projecte hi participa:
<http://www.ime.cat/Contingut.aspx?IdPub=21192>

4. CONCLUSIÓ: ELS REPTES PER ALS PROPERES CINQ ANYS

La pretensió general d'aquest projecte és que l'Agència MT arribi als cinc anys de vida havent consolidat la seva estructura pel que fa a recursos humans, àmbits de gestió i vinculació permanent amb altres institucions, com l'Agència Reserva Biosfera o l'Institut Menorquí d'Estudi.

Durant aquest període s'han de donar també les primeres passes per convertir Menorca en un referent a Espanya, com ho és ja a les Illes Balears, en matèria de conservació del patrimoni arqueològic. La nostra illa, per altra banda, hauria de liderar un model mediterrani pel que fa a la integració de patrimoni, paisatge i desenvolupament sostenible en medis insulars.

Un altre repte bàsic és la consolidació d'una estructura de personal i d'organització que respongui a les necessitats de cada moment; per açò dedicaré un esforç important a la cohesió de l'equip, al treball col·lectiu, a l'impuls de les potencialitats individuals de cada professional i a la coordinació i treball en xarxa. Una direcció i un equip que entenc al servei del Consell Rector com a principal braç executor i nucli dinàmic de l'Agència MT. Per altra banda, crec que la direcció ha de desenvolupar un treball estret amb els propietaris i gestors dels béns, amb els tècnics del Servei de Patrimoni Històric del CIME, amb altres institucions com universitats i centres de recerca, l'Agència Reserva de Biosfera i l'IME, i sobretot amb la presidència i la comissió executiva de l'Agència MT.

Per altra banda, pretenc dotar de major estabilitat els projectes de recerca ja existents, així com recolzar nous projectes en els quals estiguin implicats centres de recerca no locals i que no depenguin econòmicament, de forma majoritària, de les administracions illenques. Al llarg d'aquests cinc anys, aspir a augmentar el nombre de publicacions sobre la Menorca Talaiòtica a mitjans acadèmics internacionals. En aquest sentit, la creació del CIAPPIM ha de constituir una passa primordial.

Així mateix, vull que el patrimoni prehistòric menorquí ocupi el lloc que li correspon entre els valors més importants que l'illa posseeix, per a residents i visitants.

Finalment, aquests cinc anys han de servir també perquè la població menorquina visualitzi i apreciï la feina de l'Agència MT, en tant que institució que garantirà la conservació, per a les generacions futures, del seu patrimoni històric.

Som conscient que la tasca de direcció de l'Agència MT és un repte complex. No obstant, si som mereixedor del lloc exerciré el càrrec amb il·lusió i dedicació, igual que he fet, durant els darrers divuit anys, amb els altres treballs que he desenvolupat a Menorca dins l'àmbit del patrimoni històric.